

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 343.288

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2023.1>

І. П. Андрусяк

orcid.org/0000-0001-6887-0510

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії права і конституціоналізму
Національного університету «Львівська політехніка»

ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Постановка проблеми. Сексуальне насильство є серйозною проблемою індивідуального, соціального та державного значення, особливо у сфері охорони здоров'я, що загалом вражає мільйони людей по всьому світі протягом усього життя.

Сексуальне насильство є однією з форм домашнього насильства. Воно включає в себе будь-які невірні сексуальні дії, спрямовані проти особи без її згоди або проти її волі. Це може включати фізичну сексуальну агресію, зґвалтування, неприпустиме доторкання, вимагання сексуальних послуг і так далі.

Сексуальне насильство в сім'ї може мати серйозні слідки для потерпілої особи. Це може спричинити фізичні, емоційні та психологічні травми, а також призвести до проблем з психічним здоров'ям, включаючи депресію, тривожність та посттравматичний стресовий синдром.

Актуальність вивчення сексуального насильства у теоретико-правовому аспекті сприяє вирішенню питання щодо комплексної розробки та удосконалення законів та політики для ефективного захисту прав осіб, які стали жертвами цього насильства, дозволяє виявити причини та чинники, які сприяють сексуальному насильству, і формувати правову політику у цій сфері шляхом розробки програми профілактики та освіти, спрямовані на запобігання домашньому насильству загалом та сексуальному зокрема.

Стан дослідження. Проблема домашнього насильства, гендерної рівності, сексуальних девіацій набуває особливої уваги у час критичних політико-правових ситуацій. Зокрема проблему аналізували представники теоретичної юриспруденції, конституційного та особливо кримінального права, зокрема І. Хомишин, І. Жаровська, Ф. В. Веніславський, С. П. Погребняка, Н. П. Бортник, А. А. Вознюк та інші. Активно питання формування причин домашнього насильства розглядали представники іноземної школи права: N. Milenković, M. Kozubik, J.P. van Dijk, I. Ras та інші.

Однак існує ряд невирішених доктринальних та практичних питань, серед них окремо аспекту потребує аналіз комплексних механізмів протидії домашньому сексуальному насильству.

Мета дослідження полягає у аналізі протидії домашньому сексуальному насильству у сучасному суспільстві.

Виклад основних положень. Сексуальне насильство як форма насильства характерна для осіб незалежно від тривалості їх стосунків, це може бути поширено як серед осіб які тільки починають зустрічатися або мати інтимні стосунки (часто в підлітковому віці), або між сталими партнерами. Хоча інтимний партнер найчастіше виступає суб'єктом злочину, проте такий вид насильства може здійснюватися й іншими членами сім'ї, окрім того зазвичай жертвою є жінки дитородного віку. Слід розуміти, що гетеросексуальні стосунки та стосунки між сексуальними меншинами також можуть містити загрозу дій, що в правовому аспекті позиціоновано як сексуальне насильство. Результати опитування молоді про ризиковану поведінку вказують, що серед студентів, які повідомили про те, що на перших побаченні 10% зазнавали фізичного насильства та (11%) зазнавали сексуального насильства [1].

Вік жертв є різним, проте сексуальне насильство характерно для молодого та середнього покоління. Опитування, що проведене старшокласників у США продемонструвало, що майже 3,5 мільйона жінок (3%) і 900 000 чоловіків (1%) повідомляють, що вони вперше зіткнулися з переслідуванням у віці до 18,3 років [2].

Прояви сексуального насильства в час розвитку інформаційного суспільства характеризуються широкомасштабністю, часто почали надходити повідомлення про те, що аспекти сексуального насильства, психологічна агресія, включаючи тактику примусу та переслідування вчиняється в електронному вигляді через мобільний пристрої і сайти соціальних мереж.

Комплексне опитування партнерів щодо сексуального насильства показує, що майже 1 з

4 дорослих жінок (23%) і приблизно 1 з 7 чоловіків (14%) у США протягом життя зазнавали жорстокого фізичного насильства (наприклад, їх копали, били, душили, намагалися спалити, проти них застосована зброя тощо) від інтимного партнера. Крім того, 16% жінок і 7% чоловіків зазнавали контактного сексуального насильства (це включає в себе зґвалтування, примушування до проникнення, сексуальний примус та/або небажаний сексуальний контакт) з боку інтимного партнера. Десять відсотків жінок і 2% чоловіків у США повідомляють, що їх переслідував інтимний партнер, і майже половина всіх жінок (47%) і чоловіків (47%) зазнавали психологічної агресії, наприклад, принизливої або контрольної поведінки [3].

Як й інші соціальні проблеми домашнє насильство достатньо чітко пов'язане з культурно-ментальними особливостями суспільства, народу, нації, конкретної етнонаціональної спільноти. Поведінка, що була притаманна родині сублімується у подальшому на особисті відносини наступного покоління. Науковці доводять, що рівень сексуального насильства не розподіляється порівну між усіма групами, навпаки є багато расових/етнічних і сексуальних меншин котрі непропорційно постраждали. Статистика наступна: сексуальне насильство, фізичне насильство або переслідування з боку інтимного партнера 48% серед індіанців – корінних жителів Аляски, 45% серед неіспаномовних чорних жінок, 37% серед неіспаномовних білих жінок, 34% серед іспаномовних жінок і 18% серед жінок з островів Азійсько-Тихоокеанського регіону. У деяких культурах і суспільствах характерним є існування соціальних норм, які можуть виправдовувати або приховувати насильство в родині. Наприклад, ідеї про «приватність» родинних справ чи суспільний тиск, що закликає жертви мовчати про своє становище.

Отож поєднання належних, чутливих дій з боку органів охорони здоров'я та правоохоронних органів є чинником формування у державі належної правової політики.

Тут слід розуміти делікатність проблематики та формувати у представників органів публічної влади належного рівня знань у цій сфері.

Спеціалізовані дослідження у багатьох державах світу продемонстрували загальні недоліки в наданні допомоги, особливо в контексті реагуванні поліції на постраждалих від сексуального домашнього насильства. Частково це стало результатом неправильного уявлення про вплив травми та те, якої очікують від жертви злочину поведінки. Коли очікування не виправдалися, поліція ставила під сумнів твердження постраждалих, що призвело до вторинної віктимізації. Особливо це стосується, коли жертви

насильства не мають видимих травм, розірваного одягу, не повідомляють вчасно або не виявляють емоційного стресу чи виражених поведінкових ознак болю [4]. Часто віктимізація відбувається і тоді, коли жертви не представляють послідовну розповідь про події [5]. У випадках, коли очікування своєчасного, послідовного та послідовного звітування не виправдовуються, мотиви жертв та «говоріння правди» ставляться під сумнів. Іншими словами експерти доводять, що очікування представників правоохоронних органів щодо того, як мають виглядати та діяти ті, хто став жертвою сексуального насильства, безпосередньо вплинули на визначено юридичну процедуру. І навпаки, відповідні дії поліції (наприклад, співчуття та співпереживання, негайне звернення до доступних механізмів і ресурсів) пом'якшили наслідки травми, доповнили свідчення потерпілих і заохочували продовжувати співпрацю потерпілих під час розслідування [6].

Вказані неправильні уявлення та поведінкові аспекти представників органів публічної влади (сюди ж можна включити медичний персонал) були результатом обмежених знань і недостатньої освіти щодо того, як травма проявляється в поведінці. Зусилля, спрямовані на навчання фахівців щодо природи травми та багатограних способів реагування постраждалих на віктимізацію, можуть підвищити готовність правоохоронних та інших державних органів та взаємодію з жертвами.

Також слід підвищувати рівень толерантності та правової обізнаності медичного персоналу. Вважаємо доречним імplementувати в нашу практику наступне. У США осіб які стали жертвами сексуального насильства зараховують до Програми протидії сексуальному насильству та домашньому насильству. Існує дві можливості для цього: самостійне повідомлення жердтви і медичні працівники мають підозру вказаному. Програма протидії сексуальному насильству та домашньому насильству пропонує цілодобову медичну допомогу особам віком від 16 років, включаючи всіх жінок, чоловіків, трансгендерів і осіб, які не мають бінарної статі. Екстрена допомога включає оцінку травми, документація та лікування; аналіз на інфекції, що передаються статевим шляхом; екстрена контрацепція та тест на вагітність; постконтактна профілактика ВІЛ; щеплення від гепатиту В, гепатиту А, вірусу папіломи людини; судово-медична фотодокументація тілесних ушкоджень; збір/зберігання комплекту доказів сексуального насильства; кризове консультування; оцінка ризиків/загроз і планування безпеки. детального реєстру всіх пацієнтів, яких спостерігали в програмі сексуального насильства та домашнього насильства [7].

Ефективне законодавство та правопорядок дозволяє вживати ефективні заходи щодо покарання тих, хто вчинив сексуальне насильство, та надати захист та поновлення справедливості для жертв. Суспільна громадська компанія про розвиток здорових, шанобливих і ненасильницьких стосунків має потенціал для зменшення випадків сексуального домашнього насильства та запобіганню їй шкідливим і тривалим наслідкам для окремих осіб, сімей і громад, де вони живуть. Вказаний ресурс з профілактики містить різноманітні стратегії та підходи, які ідеально було б використовувати в поєднанні з багаторівневим, багатосекторним підходом до запобігання насильства.

Комплексність державної правової політики у цьому напрямку має бути ключовою, зокрема шляхом включення в неї заходи у численних секторах, таких як охорона здоров'я, охорона здоров'я, освіта, бізнес, правосуддя, соціальні послуги, громадська протидія інститутів громадянського суспільства.

Висновок. Проблема домашнього сексуального насильства має широкий соціальний характер: поширюється на всі групи відносин (ті що зароджуються та присутня при стабільному партнерстві; на гетеросексуальні та гомосексуальні відносини; на різні вікові групи, однак здебільшого молоді та середньої групи; на всі гендери, проте найбільше на жінок).

Комплексний механізм протидії проблеми має включати наявність нормативного регулювання; інституційні механізми, першочергово захист з боку правоохоронних органів; медичні послуги для жертв насильства та діяльність громадянського суспільства.

Література

1. Kann L., McManus T., Harris W. A., Shanklin S. L., Flint K. H., Hawkins J. et al. Youth risk behavior surveillance – United States, 2015. *MMWR Surveillance Summaries*. 2016. Vol. 65 (No. SS-6). P. 1-174.
2. Vagi K. J., Olsen E. O., Basile K. C., Vivolo-Kantor A. M. Teen dating violence (physical and sexual) among U.S. high school students: findings from the 2013 national youth risk behavior survey. *JAMA Pediatrics*, 2015. Vol. 169(5) P. 474-482.
3. Smith S. G., Chen J., Basile K. C., Gilbert L. K., Merrick M. T., Patel N., Walling M., Jain A. The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010-2012 State Report. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention. 2017
4. Barrett E. C., Hamilton-Giachritsis C. The victim as a means to an end: Detective decision making in a simulated investigation of attempted rape. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 2013. Vol. 10 P. 200-218.
5. Venema R. M. (). Police officer schema of sexual assault reports: Real rape, ambiguous cases, and false reports. *Journal of Interpersonal Violence*, 2016. Vol. 31 P. 872-899.

6. Greeson M. R., Campbell R., Fehler-Cabral G. (). Cold or caring? Adolescent sexual assault victims' perceptions of their interactions with the police. *Violence and Victims*, 2014. Vol. 29 P. 636-651.

7. Franklin C. A., Garza A. D., Goodson A., Bouffard L. A. Police Perceptions of Crime Victim Behaviors: A Trend Analysis Exploring Mandatory Training and Knowledge of Sexual and Domestic Violence Survivors' Trauma Responses. *Crime & Delinquency*, 2020 Vol. 66(8), P. 1055–1086. <https://doi.org/10.1177/0011128719845148>

Анотація

Андрусак І. П. Протидія домашньому сексуальному насильству. – Стаття.

У статті проводиться аналіз протидії домашньому сексуальному насильству у сучасному суспільстві.

Спираючись на статистичні, аналітичні, наукові звіти країн Європи та США узагальнено, що проблема домашнього сексуального насильства має широкий соціальний характер: поширюється на всі групи відносин (ті що зароджуються та присутня при стабільному партнерстві; на гетеросексуальні та гомосексуальні відносини; на різні вікові групи, однак здебільшого молоді та середньої групи; на всі гендери, проте найбільше на жінок).

Підсумовано, що комплексний механізм протидії проблеми має включати наявність нормативного регулювання; інституційні механізми, першочергово захист з боку правоохоронних органів; медичні послуги для жертв насильства та діяльність громадянського суспільства.

Ефективне законодавство та правопорядок дозволяє вживати ефективні заходи щодо покарання тих, хто вчинив сексуальне насильство, та надати захист та поновлення справедливості для жертв. Суспільна громадська компанія про розвиток здорових, шанобливих і ненасильницьких стосунків має потенціал для зменшення випадків сексуального домашнього насильства та запобіганню їй шкідливим і тривалим наслідкам для окремих осіб, сімей і громад, де вони живуть. Вказаний ресурс з профілактики містить різноманітні стратегії та підходи, які ідеально було б використовувати в поєднанні з багаторівневим, багатосекторним підходом до запобігання насильства.

Вказано, що недоліки в наданні допомоги, особливо в контексті реагуванні поліції на постраждалих від сексуального домашнього насильства інколи є результатом неправильного уявлення про вплив травми та те, якої очікують від жертви злочину поведінки. Зусилля, спрямовані на навчання фахівців щодо природи травми та багатогранних способів реагування постраждалих на віктимізацію, можуть підвищити готовність правоохоронних та інших державних органів та взаємодію з жертвами.

Ключові слова: домашнє насильство, сексуальне насильство, запобігання, протидія, правоохоронні органи, органи охорони здоров'я, комплексний механізм.

Summary

Andrusiak I. P. Combating domestic sexual violence. – Article.

The article analyzes the countermeasures against domestic sexual violence in modern society.

Based on statistical, analytical, scientific reports from European countries and the USA, it is summarized that the problem of domestic sexual violence has a broad

social character: it extends to all groups of relationships (those that are born and present in a stable partnership; to heterosexual and homosexual relationships; to different age groups, however, mostly young and middle-aged; for all genders, but mostly for women).

It was concluded that a comprehensive mechanism for combating the problem should include the presence of normative regulation; institutional mechanisms, primarily protection by law enforcement agencies; medical services for victims of violence and civil society activities.

Effective law and order enables effective measures to punish perpetrators of sexual violence and to provide protection and restorative justice for victims. Community-based social enterprise about the development of healthy, respectful and non-violent relationships has the potential to reduce the incidence of sexual domestic violence and prevent its harmful

and lasting consequences for individuals, families and the communities in which they live. This prevention resource contains a variety of strategies and approaches that would ideally be used in conjunction with a multi-level, multi-sectoral approach to violence prevention.

It has been suggested that gaps in care, particularly in the context of police response to victims of sexual domestic violence, are sometimes the result of misunderstandings about the impact of trauma and what is expected of a victim of crime. Efforts to educate professionals about the nature of trauma and the multifaceted ways victims respond to victimization can improve law enforcement and other government preparedness and engagement with victims.

Key words: domestic violence, sexual violence, prevention, counteraction, law enforcement agencies, health care agencies, complex mechanism.